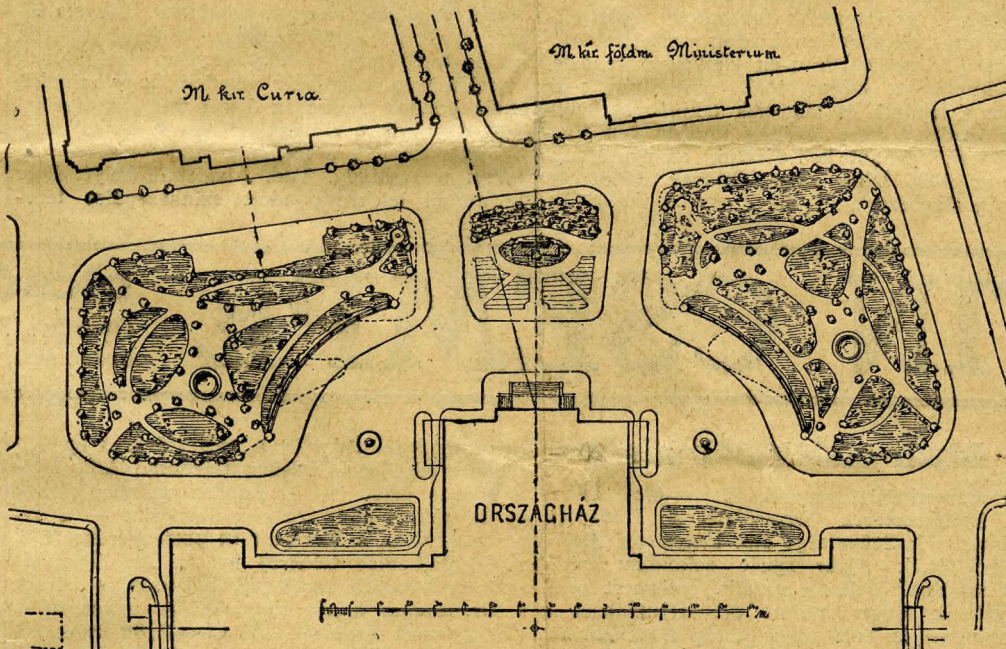

A Kossuth Lajos-tér végleges rendezése és a Kossuth-szobor

Írta: Pirovits Aladár.

Inmár nemcsak megállapodás történt a Kossuth Lajos-tér mikénti végleges rendezése tárgyában, hanem a tanácsi II. ügyosztály el is rendelte már azokat a munkákat, melyek a tér mikénti parkirozásra, vagy, amint annakidején az idevonatkozó heves harcok és vitatkozások alkalmával ezeket a térrendezési munkákat nevezték — *kertművészeti szempontból való rendezésére vonatkoznak.*

A Képzőművészeti Tanács az elaborátumában felsorolja mindazokat az okokat, amelyek miatt a maga részéről Lechner Jenő és Rerrich Béla építőművészeknek az elaborátumhoz fűzött, a Kossuth Lajos-szobor felállítására és az Országház-tér (ma Kossuth Lajos-tér) új kert-elrendezésére vonatkozó tervét magáévá teszi, egyben pedig hangsúlyozni kívánta még a következőket is:

A Kossuth-szobor helye az Országház főtengelyvonalaiban és a tér parkterve Palóczy Antal szerint.

Amiként még élénk emlékezetünkben van, Kossuth szobrának akkor az Országház-téren, a tér melyik pontján való elhelyezése kérdésében eleinte csupán oly értelmű negatív álláspont volt a felszínen, amely csak azt kívánta, hogy: *A szobor ne állíttassék az Országháza főtengelyvonala irányába.* A mérnök-egyletnek a főváros hatóságához a szobor elhelyezése tárgyában küldött emlékirata is ezt az egyoldalú álláspontot foglalja magában és csak miután boldogemlékü Palóczy Antal építőművész és városrendezési szakferfiú az 1926. évben június 14-én a mérnök-egyletben teljesen kész terv bemutatása kíséretében „A Kossuth-szobor helye és az Országház-tér” címen előadást tartott, — jelent meg idevonatkozóan az első pozitívum, amely térrendezési és szoborelhelyezési tervet alaprajzi elrendezésben ezzel az alkalommal be is mutatunk. Ez a terv azonban a Magyar Országos Képzőművészeti Tanács hatalmas ellenakciója folytán megbukott, és helyébe Dr. Lechner Jenő és Rerrich Béla építőművészeknek a képzőművészeti tanács által elfogadott terve jutott győzelemhez.

A M. O. K. T. az előbb említett év július 23-án tartott teljes ülésében hozta meg ebben a tárgyban a végleges határozatát, amelyben foglaltak alapján azután a szobor a mai helyén nyert elhelyezést.

„A szóbanlevő tervben megállapított Kossuth-szobor felállítását a maga részéről elfogadván, kijelenti ezenkívül még, hogy ebben a tervben ábrázolt kertészeti és utvezetési, egyszóval térrendezési megoldás magában tartalmazza mindazoknak az alkotásoknak az összességét, amelyeknek megvalósítását, a térművészet szempontjából e helyen kívánnia kell.”

Az elaborátum még a következőket is tartalmazza: „A M. O. K. T. a maga részéről elengedhetetlenül szükségesnek tartja, hogy a térrendezés a szóbanforgó terv alapján — lehetőleg a tervet bemutató építőművészek által elkészítendő részletes térrendezési terv szerinti hajtassék végre. Tekintettel arra, hogy a Kossuth-szoborműnek a tér északi részében fekvő, most még beépítetlen telken (Most már, mint tudjuk, ott áll készen a M. Á. K. háza) emelendő épület fog háttérül szolgálni és tekintettel azokra az általános kívánalmakra is, hogy az Országház-teret középületek szegélyezzék, — a M. O. K. T. a maga részéről kívánatosnak és a tér végleges rendezése érdekében multhatatlannak szükségesnek látja, hogy a tér északi és déli végében fekvő telkek az állam által kisajátításának és azokra — majd akkor, mikor ezt az állam pénzügyi helyzete megengedi — a tér előkelőségéhez méltó rendeltetésű középületek emeltesse, még pedig olyan architektonikus ki-

Budapest, VI. Podmaniczky-u. 27.

Telefon: Aut. 120—69 és Aut. 249—92.

képzéssel, mely a tér nyugodt egységét előbbrevinni és az emelendő monumentális szoborműveknek is megfelelő háttérül szolgálni hivatott.”

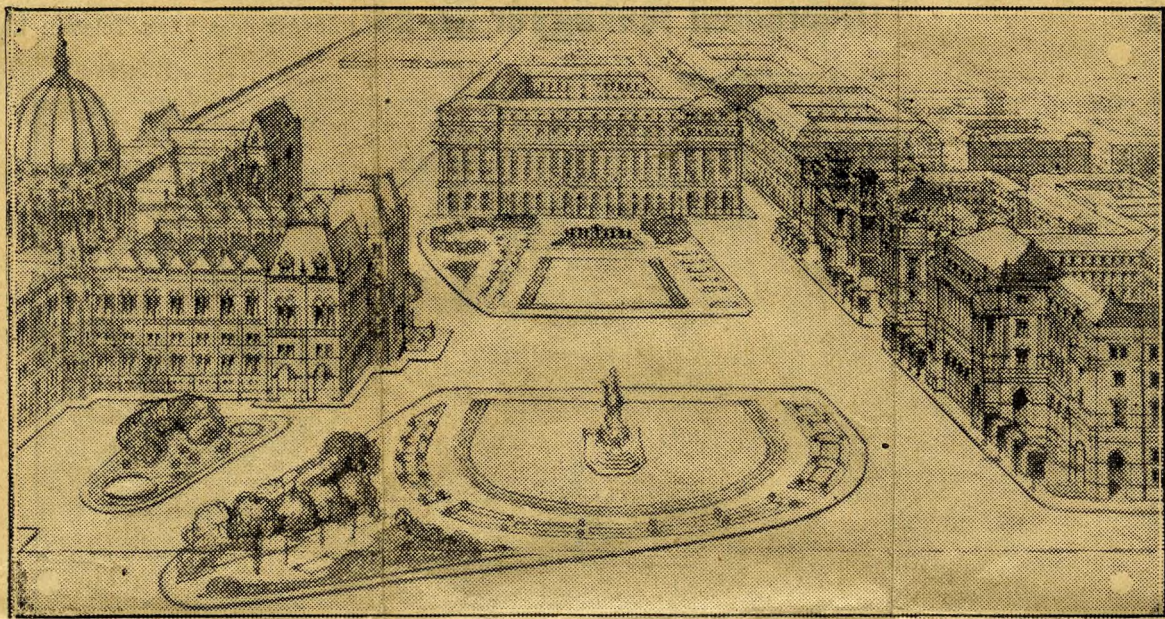
Ezekben ismertettük az említett elaborátumnak a jelen tárgyalásunk keretében tartozó részét. A M. O. K. T. a szoborelhelyezés kérdésében állásfoglalását a miniszterelnökkel, a vállas és közoktatásügyi miniszterrel, a belügyminiszterrel, a nemzetgyűlés elnökével, a székesfőváros főpolgármesterével és a tanácsával, végül pedig a Fővárosi Közmunkák Tanácsával közölte. Hogy most már ilyen körülmények között a Lechner—Rerrich terv győzött Palóczyval szemben, magától értendő természetes dolgoknak kell tartanunk.

Nézzük, vajjon mik történtek azóta, az idők folyamán. Erre a kérdésre most azt felelhetjük, hogy az egyetlen egy kívánalmam, t. i. a szobor helyére nézve elfoglalt állásponton kívül a M. O. K. T.-nak idevonatkozó és előbb felsorolt egyetlen — hangsúlyozzuk — egyetlenegy kikötött feltétele sem lett figyelembe véve. Ugyanis a Lechner—Rerrich-féle kertészeti és utvezetési módok, melyek az idemlékelt tervben láthatók, egyáltalán perhorreszkálva vannak, mert ezt a tervet a tan. II. ügyosztály a bizottsági tárgyalások alkalmával kocsiközlekedési szempontból súlyosan kifogásolta, de kifogás merült fel a költségesség szempontjából is. A képzőművészeti társulat által pártolt és egyedül alkalmasnak talált terv helyett a főváros tanácsa a főváros kertészeti igazgatójának, Ráde Károlynak a tervét fogadta el a kivétel alapjául, melyet ez alkalommal szinte ismertettünk és ennek a tervnek alapján végezik most a térrendezés munkáját.

Nem vette továbbá figyelembe az állam az északi és déli oldalakon elterjedő telkeknek megszerzésére vonatkozó kívánalmakat sem, mégpedig annyira nem vette, hogy azóta, mint tudjuk, az északi oldalon már fel is épült a M. Á. K. magánbérpalotája. *Es ez a bérház szolgál most háttérül a szobornak!*

Nem jött tehát figyelembe az akkor még üres telkeknek középületekkel való beépítésére vonatkozó kívánság sem. Ami pedig az arra irányuló törekvést illeti, hogy a Mák. épülete, ha már magánbérház is, de azért annak homlokzata képeztessék ki olyképen, amint ezt olyan épülettől, mely egy nagyszabású szobormű háttérül van hivatva szolgálni, — teljes joggal elvárni lehet, ebben a tekintetben a Közmunkák Tanácsa kötött ki ugyan bizonyos feltételeket, de, hogy ezek mennyire használtak a kitűzött célból, — utalok egy újságcikkre, melyet Dr. Ybl Ervin írt „Egy budapesti palota” címen a B. H. hasábjain és amelyben súlyos kifogásokat sorol fel a háttérül szolgáló bérház homlokzat kiképzése ellen. Pedig Ybl ebben a kérdésben illetékes tényező. Ő volt ugyanis a képzőművészeti tanács elaborátumának ismertetője és a mérnök-egylet Közlönyének 1926. évi szept. 19-én megjelent számában az elaborátum tartalmának ismertetését a következő szavakkal vezeti be: „Hála a véleményadásra illetékes műértők egyértelmű állásfoglalásának és a hivatatos körök megértő belátásának, a Kossuth-szobor mégsem fog az Országház főkapuja elé kerülni.”

Ha már most az itt felsoroltakat komolyan mérlegeljük, — elmondhatjuk, hogy arra talán még sohasem volt eset, hogy egy klasszikus

A Kossuth Lajos-tér parkterve Ráde Károly f. kertészeti igazgató szerint.

súlyos tanulság levonására alkalmas esemény, amely jobb megfontolásra indíthat majd a jövőben olyan testületet, minő a M. O. K. T. Elmondhatjuk, hogy nem volt a kellő alapos-sággal átgondolva a képzőművészeti tanács el-borátuma, amikor olyan kívánalmakkal állott elő, amelyek hogy nem teljesíthetők, eziránt egészen bizonyos lehetett. Ertem ezalatt azok-nak az említett telkeknek a kisajátítását, ezen-kivül pedig ezek beépítését középületekkel. Ezek már — mint a következmények igazolják — eleve oly nem teljesíthető kívánságoknak voltak tekinthetők, melyekre nem szabadott volna Kos-suth szobrának elhelyezését bázisozni. Ugyan-így előrelátható volt, hogy a közmunkák taná-csa a Mák-féle házának homlokzati kiképzésével szemben a megkívánt határig még az elgondol-ható legnagyobb igyekezet mellett sem mehetett volna el. És így azután akarva, nem akarva, elő kellett állni annak a kietlen és sivár háttér-nek, mely a nagyközönség körében egyébként sem kedvelt szoborcsoporthozat még inkább inferioris helyzetképben tünteti fel, és amiről a szemlélő a helyszínén szinte azonnal meggyő-ződhetik.

Minő más kép, minő felüdítően hat ebben a tekintetben Palóczy megoldása, amelyről ő ezeket

vizsgálati mérnöki tisztú személyzet létszámában Maurer Gyula helyettes államtitkári címmel felruházott miniszteri tanácsost, a budapesti Országos Kereskedelmi és Ipari Kikötő kor-mánybiztosát helyettes államtitkárrá ne-vezte ki.

Kinevezés. A kereskedelemügyi miniszter Sármezey Miklós okleveles mérnököt mi-niszteri főmérnökké nevezte ki.

Házasság. Krasznér József cementárugyáros és neje leánya, *Erzsébet* és *Lichtmann* Sámuel dr. fogorvos és neje fia, *Torda* György mér-nök-doktor, a párisi Madagascár Koncern ve-zértitkára, házasságot kötöttek. Tanuk vol-tak: *Székely* Ferenc udv. tanácsos és *Márkus* Jenő kir. tanácsos, a BSzKrt h. vezérigaz-gatója.

Módosították a lakásrendeletet. A kormány a lakásügyi korlátozások fokozatos megszünte-téséről 1927 októberében kiadott rendeletet mó-dosította és november 1-én életbelépő rende-le-tével kimondja, hogy: 1928 november 1-től kezdve a lakások és lakásnak tekintendő helyi-ségek esedékes bére fejében további rendelkezé-ség annyi pengőt kell fizetni, ahány arany-rona az illető lakás vagy lakásnak tekintendő helyiség alapbére.

ba
ké
ny
31
sé
in
sé
ki

„
ei
S
ic

szik attól is, hogy két kedvező terve volt a színház elhelyezésére és talán nem is érdekes véletlen, hogy mindkét általa gondolt helyre az ő két más alkotása ke-rült. Az egyik a Hatvani (Kossuth Lajos) ucca Nemzeti Casino, a másik a dunaparti (Ferenc József téri) Magy. Tud. Akadémia helye. Erre az utóbbi telekre gondolt színházépület terv-az

GRANITIN CSEMPE

olcsó,
Gyártja: Dr.
Iroda: VI., E

irta: „A szobor mögött az uttestig, illetve on-nak járdájáig elegendő távolság marad, hogy sűrű, tömör zöld háttérrel nyerhesse a körös-körül teljesen szabadon álló szobor.”

Palóczy terve par-excellence városrendezési terv, amely terv t. i. az elrendezésben figye-lemmel volt minden szükséges feltételre, tehát pl. a közlekedési követelményekre is.

A Kossuth-szobor elhelyezésével felmerült hi-bákat lehetséges volna egy módon eliminálni, de távolról sem úgy, mint ezt Ybl javasolja, — megfajlani a Mák. ház homlokzatát, hanem pá-lyázatot kellene kiírni fásítással és architektu-rával kombinált valamely olyan háttér-tervezet megoldására, mely mint nagyszabású művészi al-kotás, a Palóczy-féle tervezet szellemében (t. i. az Országház fő tengelyvonalában) nyerne elhe-lyezést. Amikor azután már ez a műalkotás a maga teljességében készen áll, főleg pedig mi-kor már a háttérül szolgáló fásítás teljesen ki-fejlett, — akkor, de csak ekkor és nem előbb volna a Kossuth-szobor oda, mint eszményi milieube helyezendő.

A szobor körüli növényzet alatt a talajban fűtőcsövek volnának elhelyezendők, hogy a ta-lajt azon a helyen a növényzet számára télen át melegen lehessen tartani és eképen a szobor körüli a növényzet örökzöldjét biztosítani.

A szept. 23-án lefolyt műegyetemi megnyitó közgyűlésen jelen volt technikuselőkelőségek egyik csoportjában szóba jött a Kossuth-szobor elhelyezése és az elhangzott nyilatkozatok be-fejezett tényként említették meg, hogy a leg-felsőbb illetékes körök elhatározása szerint a Kossuth-szobor egész biztosan el fog jönni je-lenlegi helyéről. Ez az elhelyezési kérdés tehát most ismét a legnagyobb mértékben aktuális.

Végül egy legújabb hírt is közölhetünk. Most már a tér déli oldalán is megkezdtek az ott levő üres telek beépítését, még pedig ugyancsak ma-gánbérházzal. Tehát a tér déli oldalán az oda gondolt szobor elhelyezése még rosszabb lesz, mint a Kossuth-szoboré.

Alpár-émlékkiállítás.

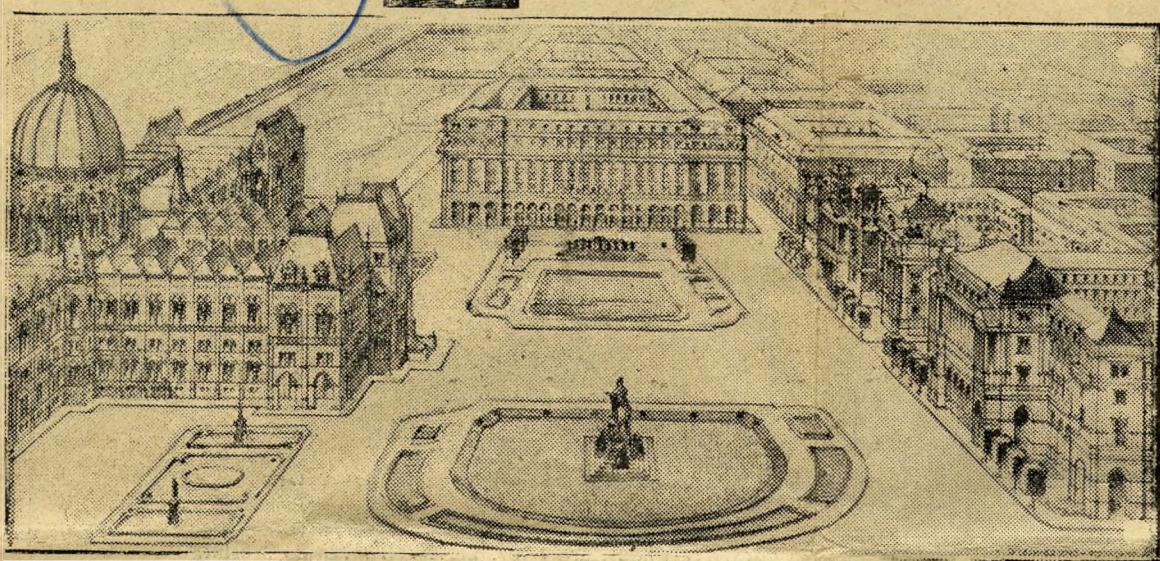
A Budapesti Építőmesterek Ipartestülete a Ma-gyar Építőmesterek Egyesülete, a Budapesti Építőmesterek Szövetsége stb. kegyeletes kézzel összegyűjtötték Alpár Ignác sokoldalú építő-munkásságának dokumentumait. Jólismert pesti bankpaloták tervei mellett ott látjuk azét a mauzoleumét is, amellyel a berlini Bauakademie 1876. évi Schinkel-díjat elnyerte. Ő volt az első idegen, akit a németek kitüntettek vele. Herku-lesfürdőn és Kolozsvárott emelt épületeinek saj-nos, már csak a terveiben gyönyörködhetünk. Papíron maradt és most már aligha valósul Al-pár mester nemzetközi pályázaton díjazott el-gondolásában a hágai békepalota. Lépésről-lé-pésre rekonstruálhatjuk főművének a milleneumi kiállítás történeti csoportjának kialakulását, a kiállítás kapcsán emelt királysátori nemes for-máit is emlékeztetünkbe idézi néhány pompás részletrajz. Hogy sem a munka, sem az idő nem csökkentették Alpár Ignác művészi leleményes-ségét, azt a Gellérthegyi Citadella kiépítésének és a Budapest-Fürdőváros-eszme szolgálatába állásának két különböző megoldása, valamint az ugyancsak a Gellérthegyre építet Magyar Kál-vária kidolgozott tervei tanúsítják. Minden szó-nál, minden tollnál erősebben propagálnak ezek a kálváriába rakott néma kövek a magyarság igazát. Vasárnap nyitották meg ezt az emlé-kiállítást az Irányi uccai székházban. *Ziegler* Géza méltatta Alpár Ignác érdemeit, majd *Jó-zsef főherceg* mondott emlékbeszédet, melyben Alpár emberi és művészi erényeiről szólt. — A kiállítás részletes méltatására jövő számunkban visszatérünk.

Vásároljon

**mozaik és cementlapok
márványtörmelékét
Debreceni Műkögyár Rt.-nál**

rajza megvan. Sikerült a székesfőváros levéltá-rában eredetijét felfedezni, Gárdonyi Albert fő-levéltáros útján. — A színház azonban mégis — az akkori elbirálás szavai szerint — a vá-roson kívülre, a Kerepesi ut portengerébe (t. i. a Grassalkovich telekre) került. Az *Operaház* első, rankmaradt terve 1868-ból való és szintén a főv. levéltár őrizte meg, aktáival egyetemben. Ezt a tervet Szűcs Pál városi főmérnök ké-szítette és a Nemzeti Színházzal szemben levő háztömb (az u. n. Vigyázó- és Huszár-féle tel-kein helyezte el, de frontál nem a Kerepesi (Rákóczi) utra, hanem a Dohány uccára, tehát éppen szemben a zsinagógával. — Bárány Orczy az akkori intendáns egy előterjesztésében az új színháznak tizenkét különböző elhelyezési lehe-tőséget vetette fel, illetőleg ajánlotta. Igen ér-dekesek ezek a megoldások, amelyek tulajdon-képpen csak négy elhelyezési gondolatot variál-nak, és pedig 1. Az eredeti Szűcs-réle terv változatát (Frontkiképzés a Dohány ucca—Ká-roly körüti sarokra). 2. A Marokkói ház tel-kére. 3. A Károly kaszánya (mai városháza; Károly körüti részére, végül 4. A mai Orsz. Kaszinó helyére, tehát a Semmelweis ucca és Kossuth Lajos u. sarkára. — Miként megállá-pítható, ezek a felsorolt megoldások vagy a Bel-város területén, vagy ennek közvetlen közelé-be, de alig pár száz méternyire a Nemzeti Színház-tól, — helyezték el a Operát, amely mint admi-nisztratív testvérintézet, alkalmasabb helyen lett volna így. A végső elhelyezési megoldás azon-ban mégis az Andrassy utra esett. — Ezeknek a régi terveknek felsorolása a történeti érde-kességen kívül szolgáljon még arra a célra is, hogy irtsa állandóan ébren az új Nemzeti Színház gondolatát. Ma már husz éve annak, hogy idegen, nem is alkalmas és drága föld alatti kénytelen meghúzódnai, a régi Népszínház épületében, súlyos albérlési feltételek mellett színlődvé.

Falkötő vasakat szállít Fodor Béla és fia vasszerkezeti és csavargyára, Budapest, V., Révész ucca 9. sz. Telefon: Lipót 909—36.

A Kossuth Lajos-tér parkterve a M. O. K. T. (Lechner és Rerrich) szerint.